

ИЗЗАТ ҚАМҲАВИЙ ҲИКОЯЛАРИДА БАДИИЙ ОБРАЗЛАРНИНГ
ИФОДАЛАНИШИ

Нурматова Мастура Маҳмудовна

Ўзбекистон Жаҳон тиллари
университети «таржима назарияси ва амалиёти
ўқитувчиси
Тел :+998933771013
e-mail: mastura-2020@mail. ru

Анотация : Ушбу мақолада Миср адабиётининг ҳикоянавислик жанри ҳамда ушбу жанрда ижод қилаётган ёзувчи ҳамда журналист Иззат Қамҳавийнинг ҳаёти ва ижоди ҳақида баён этилди. Ёзувчининг биринчи ҳикоялар тўплами “ □□□ □□ □□□ □ □□□ □□ □ □□□□□” “Тупроқ ва лой диёрида содир бўлди” тўпламидаги бадиий образларнинг ҳикояларда ифодаланиши ва уларнинг бадиий жанрлари ифода этилди.

Калит сўзлар: Танқидчи, новелла,ёзувчи, наср,муаммо, ҳикоя,роман, тўплам,қайнона,келин,қишлоқ,қисмат

Миср бадиий адабиётида 80 –йиллар охирида ва ўзига жалб этувчи,мураккаб,лекин жуда қисқа баъзан бир неча қаторлардангина иборат ҳикоя бўлиши новелла жанрида ёзилган асарларга Миср танқидчилари жуда катта эътибор қаратадилар.”Жуда қисқа ҳикоялар ёки уксуса”деб номланган жанр Миср насрида янги йўналиш хисобланади.”Жуда қисқа ҳикоялар”да ёзувчи ўзи айтмоқчи бўлган турли фикрларни жуда қисқа ,лўнда , ўта нозик дид билан уста фотограф каби аниқ ифода этиб беради.

Шу йўналишда ижод этаётган Муҳаммад Маҳзангий жуда иқтидорли ёзувчи саналади.Унга бу жанрда ёзилган икки тўплам”Келиб кетувчи” ва “ Пичоқлар ирғиши” тегишлидир.

Иззат Қамҳавий мисрлик ёзувчи ҳам журналист шу йўналишда ижод этаётган ёзувчилар сирасига киради.У Миср қишлоқларининг бирида 1961 йил туғилиб, Қоҳира университетининг журналистика факультетини тугатган.2012 йил Нажиб Маҳфуз номли медальни “ Бўрилар уйи” романи учун қўлга киритди. Ҳозирда у Қоҳира шаҳрида истиқомат қилади.Иззат Қамҳавий ёш бўлишига қарамай анча истеъдод соҳибидир.Унинг биринчи новеллалари тезда эл

орасида шуҳрат қозонди.Иззат Қамҳавий бир неча бор телевизор орқали Мисрда муаммо бўлиб келаётган саводсизлика қарши чиқишлар қилган.Ҳамда ана шу муаммоларни ўзининг ҳикояларида ҳам кўтарган.

“ و ال تراب بلاد في حدث ” Ёзувчининг биринчи ҳикоялар тўплами “Тупроқ ва лой диёрида содир бўлди” номи билан 1992 йил чоп этилди.Бу тўпламни нашр этишдан мақсад шуки ,инсонлар онгига ва фаҳмига ижодий таъсир кўрасатиб ,уларнинг идрокини ҳаракатга келтиришдир.

Мазкур тўплам ўз ичига ўн битта ҳикояни олган.Ҳикоялар мазмун жиҳатдан бир-биридан бирмунча фарқ қилади.Масалан,“ ابدا ” ҳикоясида “Хания ҳеч қачон нуқсонликка йўл қўймайди” ҳикоясида ,ёзувчи қишлоқ оилаларининг турмуш тарзини ,қайнона –келин ўртасидаги муносабатларни яққол кўрсатиб берган бўлса,الامش مزرعة, яъни “Ўрикзор” ҳикоясида ,ёлғонга ,ғиромга илк бор дучор бўлган дучор бўлган ,беғубор боланинг орзу –умидларининг пой-мол бўлишини тасвирлаган.

Иззат Қамҳавийнинг ҳикоялари нафақат Мисрда,балки бошқа араб адибларни бефарқ қолдирмайди.Хусусан Суданлик ёзувчи Сиддиқ Мухайси у ҳақда шундай дейди:

ديت, الوهم تدتمل و دقائيق و الحقائق تدتمل احلام الاطمين و ال تراب بلاد في حدث لمرأةالريفية ال تراجيدي الاذ سحاق و مفرعة ب صورة الريف ماساة تجلي

“Тупроқ ва лой диёрида содир бўлди” тўпламида орзулар ҳақиқат, ҳақиқатлар эса мавҳумликни ўз ичига олиш эҳтимоли борлиги ,қишлоқ аёлларининг фожеавий хўрланиш ва қишлоқ фожеасини даҳшатли суратда намаён этиш орқали очилади.

Тақризчи Муҳаммад Саъд абу-Жувд қуйидаги фикрни келтиради:

الاولي ال فجيعة و الاولى ال نشوة علي ال تفتح تجربة.... ال فولة عالم و الاحلم عالم بالاميراث ال فاة عبر الاطين و ال تراب رائحة نشم , ب ساطتها رغم مس تديلة هنا الاحلام الهمشدين ال بشر جماعة و الشعبي

“Орзу ва болалик олами..... Биринчи фожеа ва биринчи завқушовқин очишдаги тажрибаси,.Бу ерда орзулар оддий бўлишга қарамай ,амалга ошмайди.Миллий мерос ва оддий инсонлар гуруҳига ёндашиш орқали биз тупроқ ва лой исини сезамиз”.

Мисрлик адиб Абд ал-Ҳаким Қосим унинг тўпламига қуйидаги фикрларни тақдим этади:

وقليل يعجبني الذي ان تعرف انت و ب قصدك معجب انا....القمحوي عزت ولدي ال تدية تسدتحق امكان يةاهنا، ال لغة من ناشيء بها اق ت تاذي

“Ўғлим Иззат Қамҳавий ...Мен сенинг қиссаларининг шайдосиман.Сен биласанки,менга унча кўп нарса ёқмайди мени ўзига мафтун этган нарса бу ҳикояларингини тилидир.Бу эса уни қутлаш имконияти борлигидан далолат беради.

Иззат Қамҳавий бир неча бор телевизор орқали Мисрда Муаммо бўлиб келаётган саводсизликка қарши чиқишлар қилган.Ҳамда ана шу муаммоларни ўзининг ҳикояларида ҳам кўтарган.У айниқса ўзи туғилиб ўсган қишлоқ муҳитини аниқ равшан тасвирлайди .

Иззат Қамҳавий бу тўпламида Миср қишлоқ аҳолисининг турмуш тарзи ,урф одатларини ёрқин ёритиб беради.Хусусан ,унинг “Ҳания ҳеч қачон нуқсонликка йўл қўймайди” тўпламида ҳикоялар қисқа бўлишига қарамай ,ёзувчи ҳаётнинг кўп жабҳаларини очиб беришга ҳаракат қилган.Иззат Қамҳавийнинг таъкидлашича бу воқеа дарҳақиқат содир бўлган.Бунинг биз ҳикоянинг биринчи жумласидан билиб олишимиз мумкин.

كانت تذبلا، بال تقصير هذية يرمي ان منصف يد س تطيع لا و الا ضد بظ حدث ما هذا حال اي علي س تموت

“Дарҳақиқат бу воқеа содир бўлган булиб ,Ҳанияни ҳеч қандай иш тутмади деб айблаш адолатли бўлмас эди.Чунки қиз қай аҳволда бўлмасин у барибир бу дунёни тарк этарди”

Маълумки,қишлоқ ҳаётининг турмуш тарзи жуда оғир.бунинг биз нафақат Мисрда балки бошқа юртларда ҳам бу ҳолни учратишимиз мумкин.Иззат Қамҳавий ҳам асли Миср қишлоқларининг биридан бўлгани сабабли ,ана шу ҳаётдаги камчиликларни юзага олиб чиқишга ҳаракат қилди.Ёзувчи ана шу воқеани шоҳиди бўлгани сабабли , илк жумлани мазкур гаплар билан бошлаган.Хўш ,воқеа қай йўсинда содир бўлди?.Ёзувчи тасвирлаётган Ҳания исмли аёл ким ?.Умри хазон бўлган қизчи.

Бу воқеа Миср қишлоқларининг бирида аянчли қисмат ила содир бўлди.Ҳикоянинг бош қаҳрамони бўлиш Ҳания исмли аёл ва бир асли қишлоқлик аёл бўлиб,бир қиз бир ўғилнинг онаси эди .Бироқ тақдир тақазоси билан уч ёшлик норасида ўғлини ерга кўмди.Қизи эса бу дунёга ногирон бўлиб келган эди.Оллоҳ Ҳанияни жуда оғир синовлардан ўтказар эди.

Ёзувчи бу бахтиқаро аёлнинг ҳаётини ўта маҳзунлик билан тасвирлайди.

توردن ال تي الحاجة امها تلعن وت بكى ت زال لال كن في ليهاظ حظ لها ل يس ال بنت واسب يع ثلاثة منذو ، امها عام منذو ننت ف قد ، س تموت ال بنت ان ل تصدق كانت ما و جنة علي ان ال ثل ال سنوات ذا ولده دعت

“Қизчага бу дунёда яшаш насиб этмади, бироқ Ҳания йиғидан тўхтамай ,доимо “Жаннатини бетини кўрмагур” қайнонаси “Хожа”ни лаънатлар эди. Қизнинг ўлимига ҳеч ҳам ишонмасди. Чунки бир йил олдин онасини, уч хафта муқаддам уч яшар ўғлини дафн этганди.

Юқорида зикр этилган жумлалар шундан далолат берадики, Ҳания учун бу ҳаётда яшамоқлик ўлим билан баробар бўлган. Чунки тақдир синовлари унга жуда қаҳрли келди. Бунинг сабаби Ҳания ҳар бир аёл орзу қилганидек бахтли аёл ҳамда меҳрибон она бўла олмади. Бахтиқаро бўлишига эса юқорида лаънатлаб кўрсатилган “Хожа” қайнонаси унга етказган озорлар сабаб бўлди.

Ҳаниянинг қайнонаси “Хожа” асли Миср қишлоқларининг биридан бўлиб, ўзини ўта ҳурмат қиладиган аёллар сирасига киради. Бироқ ўзини ҳурмат қилгани билан, оиласининг барча аъзоларига , хусусан , келини, ўғли , набираларига беҳурматсизлик хисси билан қарарди. Ҳаттоки келини бўлмиш Ҳаниянинг бошига не кулфатларни , қаттиқ азобларни солган. Набираларига эса доимо паст назар билан боқарди.

Эътиборимизни бир сўзга қаратсак “ال حاجة” “Хожа”-бу исм нақадар муқаддаслиги барчамизга аёнди. Чунки одатда Ҳаж зиёратини адо этганларни “Хожа она” деб атайдилар. Ҳаж қилиб , Оллоҳ олдида покланганлар эса ҳеч қачон бировларга зиёнлари тегмаслиги зарур. Бу аёл –чи зиён қилиш у ёқда турсин , Ҳанияга жуда оғир меҳнатларини қилдирар ҳамда хунук сўзлар билан таҳқирлар эди. Ҳания эса қайнонасининг гапларини ичига солиб , унга чурқ этолмай , йўқотган фарзанди ҳамда ногирон қизи учун куярди. Чунки бу дунёда энг яқин жигарпорасини йўқотиш , барча аёллар учун фожеа билан баробардир. Ҳания доимо сабр-косаси тўлган пайтда , юрги ёзиб , нола қиларди.

لا اق وله ال بخت جاذي ان الله و
ك له تم يلوش ما بخت يا شوويه خلي

“Оллоҳ ҳаққи , гар мен бахтга дучор бўлсам

Унга айтардим бир калом

Эй бахт, оз бўлса ҳам ато этгил менга, Ташлаб кетмагин батамом

Ҳаниянинг бу ички манологи халқ марсияларидан бўлиб , ҳеч бир инсоннинг юрагини тирнамасдан ўтиб кетолмайди. Бахт –бу нақадар тотли сўз . Бунга ҳар бир инсон эришишни ёшлигидан орзу қилади. Бахт, мухаббат , толе каби сўзларнинг барчаси бир –бирига чамбарчас боғлиқдир. Ҳания ҳам доимо бахт сари интилар, бирор

кимсани чин кўнгилдан севиб қолишни жуда истар эди. Шу ўринда савол туғилиши мумкин. Ҳаниянинг умр йўлдоши йўқми? Бор бўлса улар бир –бирларни севмайдиларми? Асло, Ҳаниянинг умр йўлдоши бор. Унинг исми Саъд. Бироқ Саъд иродасизлик туфайли, онасининг раъйига қарши чиқолмайди. Онаси нима деса, ўша ишни бажаради. Саъд ва Ҳания севги –мухаббатга тўла бу ҳаётдан баҳри ололмай, эртаю-кеч тиним билмай меҳнат қилардилар. Саъд хайдовчи бўлиб, савдо марказига одамларни, онасини, паррандаларни ташир эди. Ҳания эса эртаю кеч тандир ёнида туриб, нон ёпар, қайнонаси эса пишган нонларни савдо марказига сотиш учун олиб борар эди. Ёзувчи қуйидаги жумлада Ҳаниянинг меҳнат қилиш жараёнини жуда нозик дид билан тасвирлайди:

الدهر هزمها كعجوز ب جوارها متكومة ال تسعة ال شهور ابنة و الذبحة ك ل بد م تورد وجهها ك سدخين هذبة قلب تخترق نظرة لهما ل كن غاثرتان ناذ يعلا، شعره تطير مدب سارلا، عذبيها من الدمع ضاف، جديد من صديحة ل تلذها الارض علي ب المطرحة ال قت لو محم يين، تمت يرق حتي الهواء في ب المطرحة العجين ضرب عن تك فان لا ل حدين، ال يدان ا علي شلالات جري و في ل ترصها ال ناضجة الارغفة تخرج الحديد ب عود الم تجج ل ل فرن ف تلقمه دائرته ت تسع و ي تطاول عمود

“Унинг юзи қурбонликка келтирилган қўйнинг жигари каби қип-қизилдир. Тўқиз ойлик қизи эса унинг ёнида тақдирга тан берган қария каби сочлари тўзиган холда ғужанак бўлиб ётар, маъюс нигоҳи эса эса Ҳаниянинг юрагига ўткир санчиқ каби ботарди. Қани энди қўлидаги асбобини ерга отиб юборсаю, фарзандини бағрига босиб, унга алалар айтса ҳамда уни вужудига солиб қайтадан соғлом туғилишини жуда истар эди. Кўзларидаги ёш эса яноқларининг устига дув –дув оқар, қўллари эса хамир ҳавода муштлаб, уни доира шаклига келтириб уни қизиган тандирда ёпиб, темир таёқ билан чиқариб, узун устунга бир текис қилиб таҳлашдан бушамас эди”.

Мазкур жумлада ёзувчи нафақат Ҳаниянинг машаққатли меҳнатини балки унинг норасида гўдагининг ташқи қиёфасини ҳам тасвирлаган. Ҳаниянинг фарзандига нисбатан бўлган меҳр –мухаббати чексиздир. Ҳар қандай она учун фарзандан азиз мавжудот бўлмаса керак бу ёруғ оламда. Ҳания иккала суянчиғидан ҳам айрилди. Энди унга ҳамдард бўладиган бирор кимса қолмаганди. Одатда аёл кишининг энг яқин маслакдоши бу унинг умр йўлдошидир. Бироқ Ҳанияга бу бахт насиб этмади.

Хулоса ўрнида Иззат Қамҳавийнинг “Тупроқ ва лой диёрида содир бўлди” китобида орзулар дунёси ва болалик дунёси, биринчи экстазия, биринчи маҳрум бўлиш учун очиқлик тажрибаси, содда

бўлишига қарамай,бу ерда имконсиз тушлар ,азобланган инсонлар хаёти гавдалантирилди.У оддий ҳикояларда қишлоқ хаётини ва ундаги содда инсонларнинг ички кечинмаларини яққол ўқувчига ифода этган.

Фойдаланилган адабиётлар:

- 1.(1992)الصحاح دار سعادة-ق صص)الطين وال تراب في حدث.
- 2.Х.А .Р .Гибб “Арабская литература”1946 .Москва
- 3.Ф.Штинский “Арабская литература” 1970.Москва
- 4.ال بهجة مواق يت).
- 2000 اصوات ادب ية سلسلة ال ثقافة ق صور هيئة ق صص)
- 5.(ال عين دار اولي ط بعة-رواية) الحارس.
- 6.Р.Ходжаева “Замонавий араб адабиёти” 2000.Тошкент